Oscar Jansen
radioloog, lid commissie van advies van de Nederlandse Echografie Academie (NEAc)

Stephan Konijnenberg
huisarts, voorzitter Vereniging voor Huisarts-Echografisten

Constantijn Pleiter
radioloog, lid commissie van advies van de NEAc

ECHO'S MAKEN BUITEN DE RADIOLOGIEPRAKTIJK VERGT GEDEGEN OPLEIDING

Echografie is een vak

Steeds meer huisartsen – en ook specialisten die geen radioloog zijn – maken in hun praktijk gebruik van echografie. Dat vraagt om gedegen training en opleiding. De Nederlandse Echografie Academie (NEAc) voorziet hierin.

ISTOCK

Echografie is een eenvoudig in te zetten diagnosticum voor een zeer breed indicatiegebied en heeft van oudsher een centrale rol in de radiologische praktijk. Een aantal indicatiegebieden en toepassingen van echografie is echter goed te gebruiken in de eerste lijn. Op dit moment zijn er zo'n tweehonderd officieel door het CHBB (College voor Huisartsen met Bijzondere Bekwaamheden) erkende huisartsenechografisten.

De verzekeraars zijn vooralsnog terughoudend met het vergoeden van echografie in de eerste lijn, waardoor deze vorm van onderzoek hier nog niet uitgebreid wordt toegepast. De patiënt krijgt daarom nogal eens onnodig een verwijzing naar het ziekenhuis. Niet alleen verspilling van tijd en moeite voor de patiënt – en soms ook nog verlies van eigen risico – maar bovendien leidt dit tot hogere zorgkosten.

In de tweede lijn wordt echografie behalve door de radioloog ook al door verschillende andere specialismen in hun dagelijkse praktijkvoering toegepast als hulpmiddel bij het lichamelijk onderzoek. Alleen al in de abdominale diagnostiek vervangt het steeds vaker de stethoscoop.

De industrie ontwikkelt in toenemende mate echografieapparatuur met groot gebruiksgemak en goede kwaliteit, bijvoorbeeld in de vorm van een tablet-echografieapparaat. Nu is het zaak dat de medisch specialist niet-radioloog of huisarts die echografie wil inzetten in zijn praktijk voldoende kennis heeft om dit zorgvuldig te kunnen doen.

▪ Opleiding

Allereerst zijn er gecertificeerde en geaccrediteerde opleidingen nodig; training door diegenen die het meest bedreven zijn in het uitvoeren van echografisch onderzoek. In de opleiding moeten de huisarts en medisch specialist niet-radioloog leren wat hun specifieke indicatiegebied is en, belangrijker nog, wat hun beperkingen zijn. Dit moet de basis zijn van een echografieopleiding en dient in de bij- en nascholing geborgd te worden.

De abdominale indicaties in de huisartsenpraktijk zijn bijvoorbeeld het aantonen van galstenen, het screenen op of uitsluiten van een aneurysma aortae abdominalis, het aantonen van dilatatie van het urineverzamelsysteem of ascites, maar niet de analyse van een acute buik of onbegrepen koorts. Voor de huisarts moet duidelijk zijn wanneer een afwijking bij een patiënt nadere analyse in de tweede lijn behoeft.

▪ Certificering

Verder is het van belang dat er kwaliteitsnormen komen voor de uitvoerend medisch specialist of huisarts. Deze moeten niet alleen eisen stellen aan de initiële training, maar ook aan de minimale aantallen uitgevoerde onderzoeken, de technische kwalificaties van het echoapparaat, de logistiek rond de uitvoering in de praktijk, hygiëne, training van de praktijkondersteuning, opslag en documentatie. Radiologen hebben hier ruime ervaring mee en kunnen bijdragen aan het opstellen van deze normen. Certificering dient alleen te worden verstrekt als voldaan wordt aan de voorwaarden opgesteld in samenspraak met de betreffende beroepsgroep. Cyclische hercertificering moet worden getoetst aan deze voorwaarden. Een terugkerende toets kan onderdeel zijn. Het niet succesvol voltooien hiervan zal dan tot een aanvullend bij- en nascholingsaanbod moeten leiden met, bij herhaaldelijk onvoldoende resultaat, het verwijderen uit het certificatieregister, waarmee de bevoegdheid vervalt.

▪ Bij- en nascholing

Niet alleen een goede initiële opleiding is belangrijk, ook het up-to-date houden van kennis en vaardigheden door in GAIA geaccrediteerde cursussen. Daarnaast kan uitbreiding van het gehanteerde palet wenselijk zijn. De Nederlandse Echografie Academie (NEAc) organiseert naast de basiscursus abdominale echografie ook vervolgcursussen zoals een *advanced course* abdominale echografie, een cursus *small parts*-echografie, waar bijvoorbeeld echografie van lipomen en atheromen aan bod komt, en er zijn meerdere aanbieders van cursussen voor musculoskeletale echografie en echografie voor spoedhulp.

1. Competenties en einddoelen

	competenties module 'nieren en urinewegen'	einddoelen
nieren	systematisch onderzoek van nierparenchym	herkennen normale anatomie, schorsmerg-differentiatie en afmetingen
	normale bevindingen benoemen	herkennen normaal urineverzamelsysteem en de varianten
	basispathologie benoemen	herkennen focale en diffuse parenchympathologie inclusief beleid
		herkennen dilatatie van urineverzamelsysteem, herkennen steenlijden
blaas	systematisch onderzoek van blaas	herkennen normale anatomie, positie in de onderbuik
	normale bevindingen benoemen	herkennen normale blaaswand, normale prostaatimpressie en ureterinmondingen, bepaling residu na mictie
	basispathologie benoemen	herkennen focale en diffuse blaaswand-verdikking, pathologische prostaatimpressie, pathologisch blaasresidu

Competenties en einddoelen voor de cursus over echografisch onderzoek van de nieren en urinewegen.

2. Indicaties en beperkingen

indicatie	indicatiegebied	beperking van het onderzoek	mogelijke vervolgstap*
lokale pijn rechterbovenbuik	verdenking galsteenlijden	afwezigheid van galblaasafwijkingen en persisterende klachten	verwijzen naar radioloog of mdl-arts
aanvallen van flankpijn met mictieklachten	verdenking niersteenlijden	afwezigheid van nierstenen of geïsoleerde aanwezigheid van dilatatie	verwijzen naar uroloog
hypertensie, positieve familieanamnese voor aneurysma aortae	screening op aneurysma aortae	kwalitatief slecht onderzoek, bijvoorbeeld door adipositas.	consultatie radioloog over indicatie aanvullend onderzoek
pulserende zwelling in abdomen bij lichamelijk onderzoek	verdenking aneurysma aortae of aortitis	normale diameter of kwalitatief slecht onderzoek, bijvoorbeeld door adipositas	consultatie radioloog over indicatie aanvullend onderzoek
mictieklachten met anamnestisch verminderde diurese	verdenking blaasretentie	afwezigheid blaasretentie en persisterende mictieklachten	verwijzen naar uroloog
opgezette buik e.c.i.	verdenking ascites	afwezigheid ascites en persisterende klachten	verwijzing naar radioloog

Voorbeelden van abdominale indicaties en indicatiegebieden met de beperkingen hiervan en suggesties voor aanvullende stappen.

*Voor de overzichtelijkheid zijn aanvullende diagnostische gegevens, zoals voorgeschiedenis en laboratoriumwaarden niet in dit overzicht verwerkt.

▪ Feedback en peerreview

De huisarts en medisch specialist niet-radioloog moeten een consultatiemogelijkheid hebben. Dat kan feedback van een radioloog zijn, bij voorkeur in de eigen regio of in het eigen ziekenhuis, aan de hand van de afbeeldingen en het verslag. Hierdoor zal de consultatie het karakter krijgen van samenwerking en kan een verwijzing voor een vervolgonderzoek gerichter plaatsvinden, zonder dat het onderzoek nodeloos moet worden herhaald.
Daarnaast kunnen collegiale toetsing en intervisie de kwaliteit van echografie buiten de radiologiepraktijk optimaliseren.

▪ Opslag en documentatie

Elke echografist heeft een dossierplicht met een opslagtermijn van de beelden tot vijftien jaar. Bij het uitvoeren van echografie hoort dat de bevindingen op gestandaardiseerde en reproduceerbare wijze worden vastgelegd. Bovendien moet elk onderzoek zijn voorzien van een verslag met een conclusie.

NEAc

In de Nederlandse Echografie Academie hebben radiologen, huisartsen en andere medisch specialisten zich georganiseerd om kwalitatief hoogstaande opleidingen in combinatie met het bewaken van kwaliteit van de uitvoering van echografie aan te bieden. In samenspraak met de Vereniging voor Huisarts-Echografisten (VvHE) heeft de NEAc kwaliteitsnormen opgesteld die noodzakelijk zijn voor de uitvoering van echografie in de huisartsenpraktijk. Inmiddels organiseert de NEAc een door het CHBB gecertificeerde basisopleiding voor huisartsen en geaccrediteerde nascholingscursussen en specifieke trainingen voor huisartsen en medisch specialisten, zoals hands-on echografie van de schouder.
Voor elke training worden de competenties en einddoelen bepaald. Als voorbeeld zijn in *tabel 1* de competenties en einddoelen van het echografisch onderzoek van de nieren en urinewegen weergegeven. De indicaties en beperkingen staan in *tabel 2*. Zo is voor elke module vastgesteld wat de kennis en kunde dient te zijn van de echografist om de module met succes af te ronden. (De *tabellen* geven een indruk van de parameters en uitkomsten waarmee de opleiding is opgebouwd en zijn niet als volledig te beschouwen.)

Niet te stoppen

Het inzetten van echografie door huisartsen of medisch specialisten niet-radiologen als hulpmiddel bij lichamelijk onderzoek, of om korte klinische vragen te beantwoorden, is een niet te stoppen ontwikkeling binnen de Nederlandse gezondheidszorg. Het succes van deze ontwikkeling valt of staat met de ernst waarmee de opleiding van deze artsen-echografisten ter hand wordt genomen. Samenwerking tussen betrokken disciplines, zoals huisartsen-echografisten en radiologen, om opleiding en bijscholing te organiseren is een van de belangrijkste stappen. ■

contact
info@neac.nl
cc: redactie@medischcontact.nl

Twee van de auteurs zijn lid van de commissie van advies van de NEAc.

web
Eerdere MC-artikelen over dit onderwerp vindt u onder dit artikel op medischcontact.nl/artikelen.